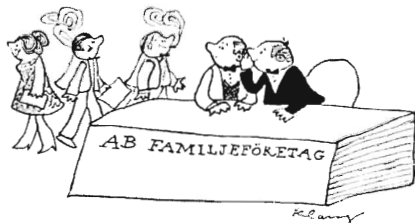

— Skattemyndigheterna, dom går väl
an, men lura släkten, de ä konsten.

Hur ter sig framtiden för de mindre enheterna?

Av civilekonom Bengt Rydén, Sveriges Industriförbund

I den på senare tid intensifierade debatten om stordrift och företagskoncentration har förnuft och känslor ibland blandats på ett förvånansvärt sätt. Företrädare för den mindre företagsamheten har sett sin existens hotad genom den åtminstone på ytan snabba koncentrationsprocess som industrin nu genomgår.

Följden har blivit att de argument och fakta som lagts fram för att belysa och stödja näringslivets strukturella omställning tagits till intäkt för en stundtals ganska hård och bitter kritik mot koncentrationsprocessen som sådan och mot stordrift över huvud taget. Man har t o m hävdade att vissa personer och grupper är emot småföretagen som sådana, att dessa inte har något existensberättigande i dagens samhälle utan bör försvinna snarast möjligt o s v.

En sådan motsatsställning är av flera skäl både olycklig och onödig. Den är onödig därför att den grundar sig på missförstånd och grumlighet, olycklig därför att det ändå finns tillräckligt mycket som bromsar och

försvårar utvecklingen mot ökad koncentration och effektivitet.

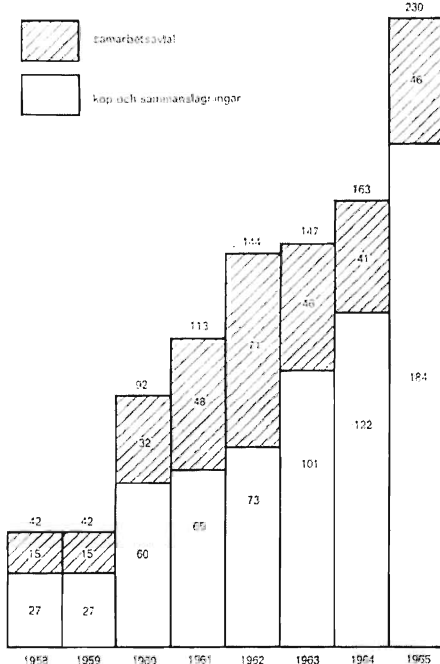
Motsatsställningen är olycklig också av det skälet att den medför risker för att goda lösningar förbigås. Det finns därför alla skäl att försöka se situationen sådan den faktiskt förhåller sig och bortse från i och för sig högst förståeliga känslomässiga överväganden.

Att det svenska näringslivet nu genomgår en jämförelsevis snabb koncentration är obestridligt, likaså att takten i processen ökar år från år. Alla tillgängliga data tyder på det. Antalet kända sammanslagningar och samarbetsavtal inom industrin har sedan 1958 i det närmaste sexdubblats.

Diagrammet upptill på nästa sida åskådliggör utvecklingen i ett nog så talande trappstegsmönster.

Som diagrammet visar träffades år 1958 — och år 1959 — drygt 40 kända avtal och olika former av samgående eller samverkan mellan företag inom industrin. 1965 var motsvarande siffra 230, och om takten hit-

Antal företagskoncentrationer inom industrin 1958—65

tills i år står sig blir siffran för 1966 omkring 300. Det skulle i så fall innebära en fördubbling av antalet företagskoncentrationer enbart på de två senaste åren.

Det finns naturligtvis också andra belegg för den fortgående koncentrationen. Exempelvis har omkring 2/3 av alla samgåenden varit horisontella, d v s de har skett mellan företag i samma bransch och på samma nivå i produktionsförloppet. Ett annat mått är att de företag som varit direkt engagerade i de senaste årens samgåenden svarar för mer än hälften av industrins totala omsättning.

Men detta avspeglar samtidigt att det i stor utsträckning varit storföretagen som drivit fram utvecklingen mot ökad koncentration. Flertalet samgåenden har helt enkelt skett på så sätt att ett stort företag köpt ett mindre, vilket många gånger varit en förutsättning för det mindre företags fortbestånd.

Detta borde vara ett memento för småföretagsamheten eftersom det rimligen måste finnas flera andra intressanta vägar att lösa de mindre företagens expansionsproblem, förutsatt att dessa vägar prövas i tillräckligt god tid.

Det kan tyckas som om dessa olika mått rörande samgåendefrekvens o dyl pekar på att den svenska industrin med expressfart är på väg in i en period där stordrift och jätteföretag är den enda lösningen på alla problem. Något ligger det väl i detta men i stort sett är det att grovt överdimensionera den aktuella utvecklingen och ge den ett helt annat innehåll än den rätteligen bör ha.

Man måste exempelvis komma ihåg att den snabba ökningen av antalet samgåenden startade från en mycket låg utgångspunkt. Men framför allt måste man på något sätt relatera samgåendefrekvensen till den totala industriella verksamheten i landet. Man får då en mera nyanserad bild av koncentrationens omfattning och betydelse.

Alltjämt bara en bråkdel som köps upp

Under de senaste tio åren har totalt omkring 600 industriföretag i Sverige helt eller delvis köpts upp av andra svenska företag, d v s i genomsnitt ett 60-tal per år. Av dessa kan ett antal betecknas som storföretag och saknar därför intresse i denna diskussion. Dessutom torde ett inte oväsentligt antal av de mindre företagen ha fortsatt driften i i stort sett oförändrade former utan att den egentliga bestämmanderätten försvagats nämnvärt.

Detta torde bli gälla det 40-tal förvärv av industriföretag som gjorts av den nya gruppen av investmentbolag — Incentive, Promotion, Skansen Lejonet m fl.

Om man ställer de uppköpta företagen i relation till det totala antalet företag inom industrin blir proportionerna på de senaste årens koncentrationsprocess helt andra än man vanligen föreställer sig. Enligt företagsregistret fanns år 1962 i vårt land ca 37 000

FOLK I FARTEN RÖKER CAMEL

av fyllig aromrik tobak men mild som ett leende

MADE IN USA
R.J. REYNOLDS TOBACCO CO.

TURKISH & DOMESTIC BLEND CIGARETTES

R.J. REYNOLDS TOBACCO COMPANY, U.S.A.

Lennart Borgström, riksbekant tillverkare av fiskegrejor från Svängsta, kopplar av när han kopplat på spinnrullen. Och när han tagit sig ett bloss på sin Camel. För Lennart Borgström vet att Camel är tillverkad av speciellt fin tobak. Och bästa tobaken ger bästa cigarett.

KOCKUM-GRUPPEN

Kockums Mekaniska Verkstads AB med en traditionsrik tillverkning av fartyg — från supertankers till ubåtar — fartygsutrustning och järnvägsagnar, bygger nu även tippruckar, hjullastare och skogstraktorer.

AB Landsverk tillverkar främst grävmaskiner, militära fordon och utrustning för sockerindustrin.

AB Interconsult specialiserar sig på alla slags behållare för hantering av flytande och pulverformiga masslaster vid landsvägs-, järnvägs- och sjötransporter.

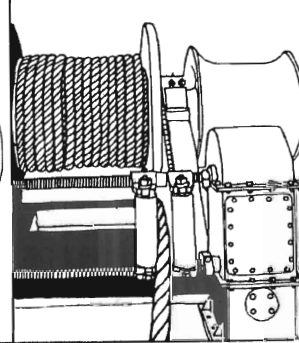
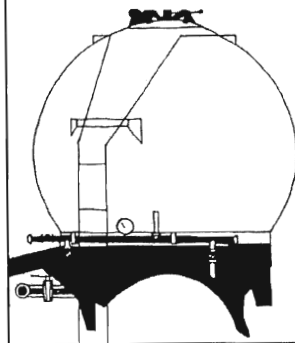
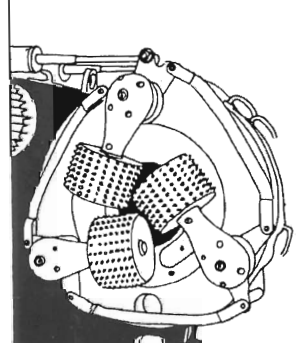
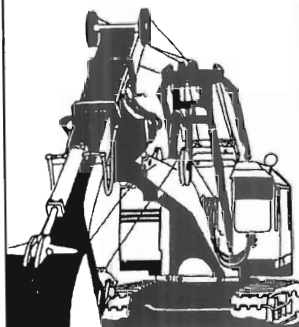
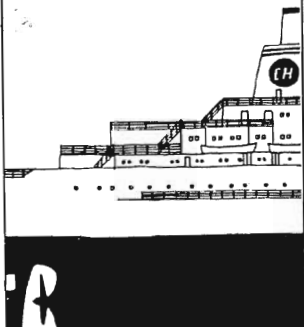
Rosengrens Plåt AB och Rosengrens Bleckslageri AB är landets ledande i sin bransch. Kompletta ventilationsanläggningar är en specialitet.

Söderhamns Verkstäder AB tillhör de ledande tillverkarna av maskiner för skogsindustrin som exempelvis barkningsmaskiner, sågverksanläggningar och boardmaskiner.

Helsingborgs Varfs AB ökar gruppens produktionskapacitet för komponenter till fordon och entreprenadmaskiner. Fartygsreparationer och tillverkning av däcksmaskiner kompletterar varvsidan.

Kockums Mekaniska Verkstads AB i Malmö är moderföretag i Kockumgruppen som även omfattar Kockum Produkt Planering AB och försäljningsbolaget AB Kockum-Landsverk Sales Co.

Genom dotterbolag och representanter över hela världen marknadsförs gruppens produkter, som täcker ett mycket brett register.

industriföretag, varav 22 000 med mindre än fem sysselsatta och ca 6 000 med 5—9 respektive 10—49 sysselsatta

Detta innebär att under den senaste tioårsperioden ett företag på 600 köpts upp i genomsnitt per år. För 1965 blir siffran omkring ett på 200, d v s trots den starka ökningen av antalet köp fortfarande endast en bråkdel av det totala företagsbeståndet. Det torde ännu dröja några år innan så mycket som en procent av samtliga företag under ett år blir köpta av andra.

De mindre dominerar

Siffrorna från företagsregistret visar att de mindre företagen fortfarande utgör ett dominerande inslag i den svenska industrin. 60 procent av alla företag har mindre än fem sysselsatta och 75 procent mindre än tio. 50 sysselsatta eller fler har endast drygt 2 000 företag, d v s 7 procent av det totala beståndet.

Men om man närmare analyserar den årliga industristatistiken under en följd av år visar det sig att de mindre arbetsställena minskat mycket snabbt i antal under efterkrigstiden. Mellan 1950 och 1963 försvann totalt närmare 5 000 arbetsställen inom industrin, de flesta i storleksklassen 5—10 arbetare. Denna grupp minskade med inte mindre än 36 procent medan de allra minsta företagen, bortsett från enmansbolagen, klarade sig bättre; de minskade bara med sex procent.

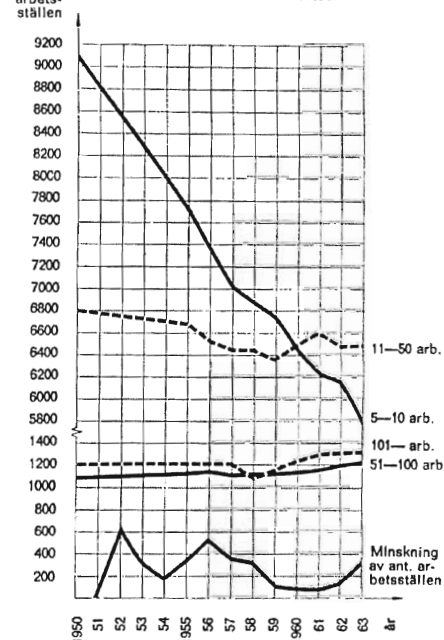
Förändringarna i antalet arbetsställen framgår av diagrammet härintill.

Ökning med en ny sysselsatt per år sedan 1950

På de enskilda arbetsplatserna borde företagskoncentrationen — vilka vägar den än tar — kunna avläsas i ett ökat antal sysselsatta, ett ökat förädlingsvärde eller liknande. I själva verket ger industristatistiken inte belägg för att koncentrationen, mätt på något av dessa sätt, varit exceptionellt snabb.

I genomsnitt har varje arbetsställe inom

Antal arbetsställen inom industrin 1950—63 i 4 storleksklasser

industrin ökat med drygt en sysselsatt per år sedan 1950. Då sysselsattes 45 personer per arbetsställe jämfört med 63 år 1963. Ökningen har skett kontinuerligt från år till år utan några större svängningar, möjligen bortsett från 1960 och 1961.

— Snälla Georg, vi har den största aktning för Dina företagsledarengskaper, men vi minns också hur du brukade dela gotterna när vi var små.

byggstål, stångstål och plåt
aluminium, rostfritt
byggmaterial, tegel
rör, dragen tråd, kätting

tala med oss...

God service är självklart för oss!

BRÖDERNA EDSTRAND

Antal sysselsatta samt förädlingsvärde per arbetsställe i industrins huvudbranscher 1952—63.

Bransch	Antal sysselsatta per arbetsställe				Förädlingsvärde per arbetsställe. Milj kr			
	1952	1956	1960	1963	1952	1956	1960	1963
Gruv	120	155	167	151	7,1	9,3	10,4	10,4
Metall	62	69	77	83	0,9	1,3	11,8	2,3
Jord	32	33	36	42	0,4	0,6	0,9	1,2
Trä	21	23	25	28	0,2	0,3	0,5	0,7
Massa	157	179	194	204	3,4	4,7	5,8	6,3
Grafiska	42	48	50	51	0,6	0,9	1,2	1,5
Livsmedel	24	27	30	35	0,3	0,6	0,9	1,3
Dryckes	28	35	38	41	0,7	0,9	1,2	1,7
Textil	65	68	72	69	0,6	0,8	1,1	1,4
Läder	42	48	54	59	0,5	0,7	1,0	1,3
Kemi	62	67	70	74	1,2	1,8	2,4	3,0
Totalt	47	52	58	63	0,7	1,0	1,4	1,8

Källa: Industriräkningen för resp år

Något snabbare men lika odramatiskt har förädlingsvärdet per arbetsställe utvecklats sig — som tabellen här ovan bär närmare vittnesbörd om.

Att industrins koncentration, strukturalisering eller vilken benämning man nu föredrar, befinner sig i ett skede av snabb expansion är obestridligt — hur man

än försöker mäta utvecklingen. Företagskoncentrationer av skilda slag — fusioner, samarbetsavtal m m — har kommit på modet i näringslivet och särskilt i de större företagen blivit allt oftare använda medel att öka effektivitet och lönsamhet.

Att sådana åtgärder tillgrips i växande grad är naturligtvis inte bara en modeföre-

teelse utan har högst sakliga och påtagliga skäl. Först och främst har rent allmänt kraven på rationaliseringar över huvud taget skärpts på grund av ett flertal samverkande omständigheter. Det räcker att peka på de snabbt stigande kostnaderna framför allt på lönesidan, den skärpta konkurrensen både i Sverige och utomlands, de vidgade marknaderna och den expanderande världshandeln, den tekniska utvecklingen och den sjunkande självfinansieringsgraden.

”Korta, snabba affärer!”

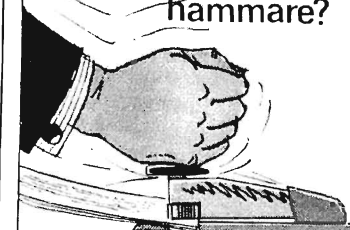
Men samtidigt har olika former av samgående och samverkan mellan företag blivit allt intressantare valmöjligheter för företag som vill försöka svara mot dessa krav eller utnyttja de nya möjligheter som den tekniska och kommersiella utvecklingen skapar. Ett viktigt skäl till detta är tidsfaktorn. Det innebär ofta betydande vinster att överta en fungerande organisation jämfört med att bygga upp en ny.

Ett annat viktigt skäl är att kostnaderna för företagsexpansion på intern väg tenderar att öka i förhållande till kostnaderna för extern expansion. Det beror på att fåtalskonkurrensen håller på att bli allt vanligare i näringslivet, vilket naturligtvis innebär växande svårigheter för de företag som snabbt vill öka sin marknadsandel på konkurrenternas bekostnad. Att köpa en konkurrent är i ett sådant läge en både snabb och effektiv lösning.

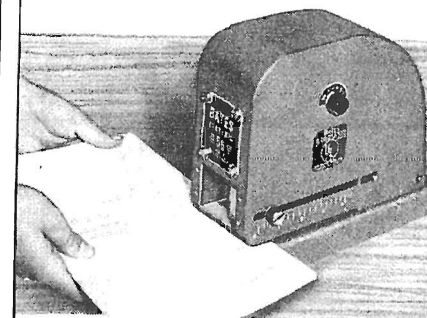
Inte skäl och inte råd att kasta yxan i sjön

Ytterligare en förklaring till det ökande antalet företagssamgåenden kan vara att sådana åtgärder skapar stora möjligheter till interna rationaliseringsvinster inom en mängd olika företagsfunktioner, möjligheter som knappast kan uppnås på andra vägar. Kanske har många företag dessutom en känsla av att ha hunnit till den yttersta

Använder
Ni ofta
handen sorn
hammare?

Ni behöver
**BATES ELEKTRISKA
HÄFTAPPARAT!**

BATES 56 elektriska häftapparat klamrar snabbt och säkert upp till 30 blad per gang. BATES 56 är arbetsbesparande — Ni har inte råd att undvara den! Sänd in kupongen nu!

- Sänd mot postförskott st. Bates 56 å kr 495:- (8 dagars returrätt)
- Sänd oss mer upplysningar om Bates 56.
- Ring oss för demonstration av häftapparater och STEN DAHLANDERS övriga program för kontorssamoptimering.

FORETAG

HANDLAGGARE

ADRESS

TEL

STEN DAHLANDER AB

Holländarg. 8 B · Stockholm C · Tel. 08/23 48 40 vx
Göteborg 031/19 60 10 · Malmö 040/749 10 vx
Sundsvall 060/11 44 15

gränsen för vad som är möjligt att åstadkomma med nuvarande storlek och struktur. Ett samgående i någon form kan i en sådan situation kanske öppna helt nya vägar och perspektiv.

Vid sidan av dessa motiv till den ökade frekvensen av företagsamgåenden finns en rad andra av stor betydelse. Stordriftsfördelarna i produktion och marknadsföring samt forskningens och utvecklingsarbetets växande betydelse är ett par av de viktigaste.

Gemensamt för alla motiv är att de tycks öka i styrka och betydelse, vilket antyder att det finns all anledning att räkna med en fortsatt snabb företagskoncentration genom samgåenden och andra samverkansformer. Att en sådan utveckling verkligen kommer till stånd torde vara av mycket stor betydelse för att den svenska industrin på sikt skall kunna hävda sig i den internationella konkurrensen.

Det är svårt att inse att kraven på en

ökad koncentration av industrins resurser innebär en dödsdom för de mindre företagen. Tvärtom torde behovet av mindre serviceföretag, underleverantörer och liknande öka i takt med att de större företagen blir ännu större.

Men liksom storföretagen ständigt måste anpassa sin verksamhet efter förändrade förutsättningar måste de mindre och medelstora företagen göra det. Det gäller att inse, acceptera och rätta sig efter de krav som utvecklingen för med sig. Anpassningen kan ske i ett otal former, var och en skraddarsydd efter sin specifika situation. Specialisering, sortimentsbegränsning, långsiktiga leveransavtal, samarbete inom produktion, försäljning, utbildning m m är några av de många olika vägar man bör kunna pröva.

Huvudsaken är att viljan till förändring finns. Att låta känslan rusa iväg med förståndet kan i sammanhang som dessa kosta mer än det smakar. Det har vi i dagens läge, kanske tyvärr, inte råd med. ●

Annons Nr 3

det vi har,* det har vi i Kreditbanken!

Med sina över hundra bankkontor strategiskt placerade över hela landet har Kreditbanken kunnat ta hand om det mesta av våra betalningar och vårt inkasso — det har varit nyttigt för vår likviditet.

KREDITBANKEN

passar alla